

POSTANOWIENIE

Dnia 13 stycznia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatora Funduszu Alimentacyjnego

przeciwko J. K. T.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 13 stycznia 2022 r.,

zażalenia pozwanej na wyrok Sądu Okręgowego w Ś.

z dnia 7 września 2021 r., sygn. akt II Ca [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 stycznia 2021 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił powództwo Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatora Funduszu Alimentacyjnego z siedzibą w W. przeciwko J. K. T. o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną.

Wyrok Sądu Rejonowego w W. został zaskarżony apelacją wniesioną przez powoda, który zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 i art. 227 k.p.c. oraz prawa materialnego, tj. art. 527 § 1 i 3 i art. 533 k.c.

Wyrokiem z dnia 7 września 2021 r. Sąd Okręgowy w Ś. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy w Ś. stwierdził, iż Sąd pierwszej instancji nie dokonał w sposób prawidłowy ani ustaleń faktycznych ani oceny prawnej sprawy.

Odnośnie do ustaleń faktycznych sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że szczegółowych ustaleń wymaga szereg kwestii i zagadnień, których brak skutkuje naruszeniem prawa materialnego, co oznacza nierozpoznanie istoty sprawy. W ocenie Sądu Okręgowego, strona powodowa nie została zobowiązana do wykazania w toku postępowania dowodowego dodatkowej przesłanki w postaci działania dłużnika, przy zawieraniu umowy z dnia 8 stycznia 2018 r., w zamiarze pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli. Ponadto uwzględniając powództwo na podstawie art. 527 i nast. k.c., Sąd pierwszej instancji powinien określić – zarówno pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym – wierzytelność objętą pozwem. Na okoliczność tę zwracała uwagę pozwana, która zresztą uznała powództwo co do zasady. Strona powodowa winna być zatem zobowiązana do sprecyzowania – co do wysokości oraz okresu powstania – wierzytelności, której ochronie służy powództwo w sprawie. Jest to o tyle istotne, że pozwana zarzucała jej częściowe przedawnienie.

Niezależnie od wadliwie ustalonego stanu faktycznego Sąd Okręgowy w Ś. nie podzielił także dokonanej przez Sąd pierwszej instancji oceny prawnej sprawy. Podstawą uznania braku zasadności powództwa w sprawie był art. 530 k.c., z którego wynika, że przepisy dotyczące skargi pauliańskiej, to jest art. 527 i nast. k.c., stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy dłużnik działał w zamiarze pokrzywdzenia przyszłych wierzycieli. Jeżeli jednak osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową odpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną tylko wtedy, gdy osoba trzecia o zamiarze dłużnika wiedziała. W tym zakresie Sąd Okręgowy w Ś. powołał się na trafny – w jego ocenie – pogląd doktryny, że dla zastosowania art. 530 k.c. „konieczne jest spełnienie wyższych wymagań niż

przewidziane w art. 527 k.c. Mianowicie art. 530 k.c. wymaga, aby zaskarżoną czynność dłużnika cechował zamiar pokrzywdzenia wierzycieli wyrażający się w świadomym dążeniu do osiągnięcia przyszłej niewypłacalności w obliczu mogących powstać zobowiązań. Ponadto Sąd Okręgowy podkreślił, że wykładnia językowa analizowanego przepisu prowadzi do jednoznacznego wniosku, iż znajduje on zastosowanie wyłącznie do ochrony praw wierzycieli przyszłych, a przyszli wierzyciele w rozumieniu art. 530 k.c., to tacy, których wierzytelności powstały po dokonaniu przez dłużnika czynności prawnej krzywdzącej wierzycieli. Z tych względów, w ocenie Sądu drugiej instancji, oddalenie powództwa na podstawie art. 530 k.c. było nieuprawnione.

Zażalenie na wyrok Sądu Okręgowego w Ś. z dnia 7 września 2021 r. wniosła pozwana. Zarzuciła w nim naruszenie art. 386 § 4 w zw. z art. 382 k.p.c. i na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398¹⁵ § 1 zd. 1 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c. wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania z pozostawieniem rozstrzygnięcia o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli Sąd drugiej instancji ocenił, że Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy i na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony apelacją wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, kognicja Sądu Najwyższego rozpoznającego zażalenie wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. obejmuje zbadanie, czy zaistniała w sprawie sytuacja procesowa należy do kategorii sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, Nr 4, poz. 54; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, nie publ.; z dnia 5 lipca 2013 r., IV CZ 65/13, nie publ.; z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.). Gdy przyczyną uchylenia zaskarżonego wyroku przez Sąd drugiej instancji była również ocena, że wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania

dowodowego w całości, Sąd Najwyższy musi z kolei zbadać, czy w istocie w okolicznościach sprawy dla jej merytorycznego rozstrzygnięcia zachodzi konieczność przeprowadzenia tego postępowania w całości.

Do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wtedy, gdy Sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, błędnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, nie publ.). Przykładem jest oddalenie powództwa z powodu błędnego przyjęcia, że dochodzone roszczenie jest przedawnione (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, nie publ., z dnia 2 czerwca 2016 r., I CZ 32/16, nie publ.), przy założeniu jednak, że Sąd jednocześnie nie zbadał kwestii istnienia dochodzonego roszczenia.

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy w Ś., zarzucając Sądowi Rejonowemu w W., że ten pozostawił poza oceną szereg okoliczności faktycznych stanowiących przesłanki właściwego zastosowania prawa materialnego, w rzeczywistości nie wywiązał się z ciążącego na sądzie odwoławczym obowiązku w postaci rozpoznania sprawy w instancji apelacyjnej (art. 378 § 1 k.p.c.). Jeśli według Sądu drugiej instancji dokonana przez Sąd Rejonowy ocena stanu faktycznego w powyższym zakresie, nie była wystarczająca lub była niepełna, to na Sądzie Okręgowym spoczywał obowiązek, aby ocenę tę w niezbędnym i odpowiednim zakresie poszerzyć, w szczególności dokonać dodatkowych ustaleń faktycznych i uwzględnić dodatkowe lub inne elementy oceny prawnej żądania powoda.

W rozpatrywanej sytuacji nie można wobec tego przyjąć, że doszło do nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Sąd Okręgowy powinien zatem przeprowadzić w niezbędnym zakresie postępowanie dowodowe i samodzielnie dokonać dalszych ustaleń faktycznych oraz dokonać własnej dodatkowej oceny prawnej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2017 r., I CZ 1/17, nie publ., i z dnia 3 lutego 2017 r., II CZ 146/16, nie publ.). W systemie apelacji pełnej Sąd drugiej instancji

kontynuuje – w granicach zaskarżenia – merytoryczne rozpoznawanie sprawy (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., Nr 6, poz. 55).

Gdy Sąd drugiej instancji, rozpoznając sprawę (art. 378 § 1 k.p.c.), zmienia lub uzupełnia ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, wymaganie zaskarżalności orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP) i dwuinstancyjności postępowania sądowego (art. 176 ust. 1 Konstytucji RP) nie zostaje naruszone (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, Nr 3, poz. 20, postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 maja 2013 r., Ts 216/12, OTK-B 2013, Nr 5, poz. 498, z dnia 6 października 2015 r., OTK-B 2015, Nr 5, poz. 446).

W rezultacie zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. jest w okolicznościach sprawy w pełni uzasadniony.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze w związku z art. 394¹ § 3 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 391 § 1, z art. 398²¹ i z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.